

Zápis ze 18. zasedání Výboru pro socio-ekonomický rozvoj Rady vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR)

1. června 2016, Úřad vlády, místnost č. 179

Přítomní: Radka Švábová (MŽP), Jaroslav Šulc (ČKMOS), Lubomír Chaloupka (MF), Oto Hampl (MZe), Miroslav Hájek (ČZU), Martina Pásková (ZK), Martin Hronza (MPO), Martin Pělucha (VŠE), Václav Klusák (ÚV), Michal Pícl (ÚV ČR), Zbyněk Machát (ÚV ČR), Václav Šebek (ÚV), Ondřej Holub (ÚV),

Body programu:

- 1) Prezentace *Koncepce rodinné politiky*, přednese Jana Maláčová, MPSV)
- 2) Aktualizace *Strategického rámce udržitelného rozvoje*:
  - Diskuse k textu draftu oblasti č. 1 „Lidé a společnost“, prezentuje A. Kárníková
  - Informace o dalším průběhu ASRUR (do konání RVUR 28.6.2016)
- 3) Různé

Bod 1) programu prezentaci *Koncepce rodinné politiky* přednesla Jana Maláčová (MPSV):

MPSV na základě programového prohlášení vlády ustanovilo **Odbornou komisi pro rodinnou politiku** složenou především z odborníků akademického sektoru, komise je gender-balanced. **Koncepce rodinné politiky** je nyní prezentována a připomínkována. Její cílem je zjistit, co rodiny s dětmi potřebují a dle toho navrhnout opatření s cílem zlepšit demografickou situaci ČR.

Současnými trendy je **nízká porodnost** – 1,5 dítěte na ženu, k udržitelnému stavu je ovšem třeba cca 2,2. Dále, **stárnutí populace** - díky lepšímu zdravotnictví se lidé dožívají déle a podíl seniorů v populaci roste; dle odhadů budou za 20-30 let lidé 65+ tvořit 1/3 obyvatelstva. Většina států EU přijaly zákon reagující na stárnutí populace. Třetí hlavní trend je **změna struktury rodiny**. Každé druhé dítě se rodí mimo manželství, **věk prvorodiček stoupá** – průměr cca 30 let, každé druhé **manželství se rozvádí**, každá čtvrtá rodina je samoživitelská.

Z toho vyplývá, že je **obtížné definovat, co je to rodina**, jelikož typická rodina již nejsou manželé s dítětem/děťmi. Klesá počet rodin s 2 a více dětmi, poměr rodin s 1 dítětem a těch s 2 dětmi je zatím vyrovnaný; s 3 a více dětmi je 10 %. Ženy představují většinu obyvatel s vystudovanou VŠ a podíl žen jako studentů narůstá. Ženy ovšem tráví na rodičovské cca 6 let v průměru.

Dalším trendem je zvyšující se **chudoba rodin**, ačkoli jsou třeba dvou žitelské, což často vede k tomu, že rodiny se rozhodnou nemít další dítě – z finančních důvodů.

Odborná komise proto připravila 24 opatření, která jsou nyní diskutována. Na koncepci se pracuje téměř už rok. Cílem je, aby se na konci vyprecizovala na 10-15 opatření. V souladu s přístupem v západní Evropě, je snaha vnímat **rodinnou politiku vícegeneračně**, a tak je do ní zahrnut trend **demografického stárnutí – péče o seniory**. Aktuálním se stává efekt *sendvičové generace*, kdy z důvodu pozdějšího rodičovství se lidé hned po výchově svých dětí musí starat o své starší blízké; často je to případ žen, což jim komplikuje pracovní život.

Principem koncepce je *svoboda volby*. Rodiny a především ženy by měly mít možnost vybrat si takovou životní strategii, která jim vyhovuje. Ta v současnosti neexistuje, protože **není zde dostatek služeb péče o děti** (jesle, školky, družiny), což komplikuje ženám sladování pracovního a osobního života (péče o dítě).

Navrhované opatření koncepce míří na důvody odkladů zakládání rodiny a také na finanční podporu rodin. Podpora dostupného bydlení pro rodiny s dětmi a seniory; ČR **nemá funkční systém nájemného bydlení**, lidé jsou odkázáni na hypotéky. Koncepce sociálního bydlení schválená minulý podzim a připravovaný zákon o sociální bydlení by měl přinést úlevu od finanční zátěže i pro rodiny, aby nenastávaly existenční problémy při založení rodiny.

Některá opatření navrhované koncepcí jsou již připravována na legislativní úrovni. Osvědčeným faktorem zvýšení porodnosti je také **dostupnost předškolních zařízení** (mateřské školy), které ženám garantují, že nemusí přerušit svůj pracovní život a založení rodiny tak není „vstupenkou do chudoby“. Toto přináší nově schválený *školský zákon*; dále *zákon o dětských skupinách* (podpora z fondů EU); **mikrojesle** – možno i u někoho doma, jeho děti mohou tvořit až poloviny daných dětí. Podpora částečných úvazků (pro ženy) je ale dvousečná – krátkodobě pozitivní pro *work-life balance*, ale dlouhodobě riziko, že tyto úvazky jim pak zůstanou, tím pak pracují za méně peněz a navíc to často vede k prekarizaci práce a fixaci vykonávání domácích prací.

V koncepci je obsaženo téma univerzálního **zkrácení pracovní doby při zachování výše mzdy**, pomohlo by to rodinám i produktivitě práce. Rodiny deklarují zájem o zkrácené úvazky, ale po zhodnocení výše výdělku je odmítají, jelikož v ČR, na rozdíl od některých západoevropských zemí, se z částečného úvazku nelze uživit.

Pokud se týká opatření ohledně finanční podpory rodin, tak zde se jedná o **sjednocení daňového systému a posílení systému dávek pro rodiny**. Systém daňových slev je velmi štědrý – *sleva na poplatníka, na dítě, na manžela/lku bez příjmů, školovné*. Systém dávek – *porodné, přídavky na děti* – nárok je omezen dle výše příjmu. Problém daňové podpory je, že polovina domácností nedosáhne na úplné vyčerpání těchto slev. Rodiny na hranici chudoby z toho tak nemohou profitovat, a naopak na tom vydělávají rodiny s vyššími příjmy. Přídavky na dítě jsou nárokovatelné do příjmu rodiny ve výši 2,4 životního minima a to ve výši 500-700 Kč, což pro rodinný rozpočet malá částka. Dle novely zákona, který bude projednávat vláda, tak daňové slevy na dítě mají být ještě navýšeny.

Gender pay gap dosahuje 22% rozdílu mezi platem muže a ženy, to je 7 000 Kč měsíčně; to má dopady na rodiny, trh práce a otázku volby v rámci *work-life balance*.

Opatřením v návaznosti na demografické stárnutí je *dlouhodobé ošetřovné*, které je již připravené v paragrafovém znění v mezirezortním připomínkovém řízení, se inspirovalo v Rakousku. Jeho výhodou je rychlé vyřízení na rozdíl od *příspěvku na péči*. *Dlouhodobé ošetřovné* je určeno těm, kdo se potřebují postarat o blízkou osobu. A to především lidem 50+, kteří mají obavy ze ztráty zaměstnání nebo snížení příjmu, pokud by se rozhodli pro péči. Opatření by obnášelo 60% výši platu a garanci pracovně-právní ochrany (podržení pracovního místa jako v případě *rodičovské*). Odhaduje se, že by toho využilo cca 11 000 osob, což pro rozpočet by znamenalo 0,5 mld. Kč. Výhodou je pozitivní dopad na trh práce v případě ohrožené věkové skupiny lidí 50+.

U **asistované reprodukce** by mělo dojít k rozšíření úhrady z veřejného zdravotního pojištění, jako je tomu v západní Evropě, jelikož až 25 % párů má problém s otěhotněním a jedná se o lidi již od věku 27 let. Dále, by mohlo docházet k umělému oplodnění i bez souhlasu muže, čímž by se vlastně jen zlegalizoval částečný dnešní stav.

Sice klesla **potratovost**, ale ta se nejvíce týká buď mladých dívek, či žen, které již děti mají a další již nechtějí, resp. si je nemohou dovolit. Koncepce proto navrhuje opatření, aby alespoň jeden druh antikoncepce byl bezplatný - hrazený z veřejného zdravotního pojištění.

I. Kaplán oceňuje prezentaci JM, souhlasí s navrhovanými opatřeními, ale skepticky se ptá, jak v praxi budou implementovány.

J. Maláčová reaguje, že plno věcí z koncepce je už v legislativě a připojuje výčet stavu jednotlivých navrhovaných opatření. Zpoždění zákona o sociálním bydlení není chybou MPSV jako spíše důsledkem odlišného pohledu MMR. *Rodičovská* by měla být zvýšena, *porodné* univerzálně nárokovatelné a také by mělo být prosazeno *zálohované výživné*. Daňová sleva na nepracující manžela/ku by měla být zrušena a její finanční prostředky přesunuty do *přídavků na děti*; ty by ideálně měly být plošné. Opatření *služby pro domácnost* dle belgického vzoru by měl rodinám poskytnout více času na své blízké.

J. Maláčová objasňuje, že rodinná politika je mylně vnímána jako oblast *soft policy* partikulárně zaměřená na ženská témata a problematiku školek. Prostředky vynakládané na rodinnou politiku jsou dostatečné, ale aby to bylo efektivní, tak prostředky musí být jinak uskupeny.

Martina Pásková by o něco silněji akcentovala mezigenerační vztahy, širší rodinu jako prostředek předávání hodnot; doporučuje důraz na komunitu i mimo rodiny.

J. Maláčová kvituje snahu o přenesení problematiky seniorů z centrální na obecní a krajskou úroveň. Některé obce ovšem rodinnou politiku nevidí jako svou prioritu, především co výdajů svého rozpočtu.

Oto Hampl se jako nově přizvaný člen výše zmíněné komise neshoduje s některými aspekty návrhu koncepce. Jako její deficit vnímá také záměrnou absenci kontinuity na předchozí koncepci rodinné politiky. Dále, zastává se daňové slevy na manžela/ku bez příjmu.

Václav Klusák reaguje, že sleva na manžela často zvýhodňuje vysokopříjmové skupiny.

J. Maláčová reaguje na O. Hampla ohledně definice rodiny; rodinou jsou ti, kdo se za ní považují a společně pečují/hospodaří. Vzhledem k výše zmíněným trendům by rodina měla být definována dle dětí a nikoli na základě manželství. Na rodinnou politiku jde 2,5 % HDP, což je průměr zemí OECD. V rámci *daní* je to nadprůměr, *dávek* průměr (což je dáno výší *rodičovského příspěvku*, který je ovšem časově roztáhlý), nicméně poslední složka *služby* (sociální bydlení, školky) je zhruba na polovině průměru zemí OECD. V případě daňové slevy na manžela, polovina dětí na ní nedosáhne, státní rozpočet vyjde na 8 mld. ročně. Obecně problém daňových slev je, že polovina domácností je nevyčerpá, to se podaří spíše rodinám s vyššími příjmy (v případě jednoživitelské rodiny cca 40 tis. Kč). Jedinou pravidelnou dávkou jsou *přídavky na děti*, kterou čerpá 260 tis. dětí (ve výši 500 - 700, pro rozpočet 4 mld. ročně).

Aleš Chmelař kvituje, že peněz na rodinnou politiku je vyhrazeno ze státního rozpočtu relativně dost, ale konkrétně sleva na manžela vede k dotaci neúčasti na trhu práce a dokonce k daňové regresi, a tak je třeba eliminovat neefektivitu a distribuci prostředků rekalibrovat.

O. Hampl je proti zrušení slevy na manžela, je pro společné zdanění manželů, příp. možnosti použít nevyčerpanou slevu na poplatníka svého manžela/ky. Svou roli hraje absence progresivní daně z příjmu. OH je pro *plošné přídavky na děti*, ale ne na úkor *daňové slevy*. Upozorňuje, že z rodinné podpory se staly „chudinské dávky“. Tento posun je na úkor

rodin ze středních vrstev. Jedná se i o chudobu relativní – jaká situace nastane páru s mediánovým příjmem po narození dítěte, to může být pro ně „vstupenka do chudoby“. Navíc, později jejich děti platí skrz sociální pojištění na důchody i lidé, kteří třeba děti nemají, což je finančně zatěžuje na úkor péče o své staré rodiče. OH dává za vzor Francii.

A. Chmelař upozorňuje, že úleva na dani může vést k dvěma věcem. Za první, motivuje k příjmu, jelikož jeho čistou formu zvyšuje. Za druhé, ale v případě daňové slevy na něčí pracovní neaktivitu, podporuje tuto neaktivitu.

J. Maláčová připomíná, co je hlavním bodem koncepce. V ČR vydáváme dost prostředků na rodinnou politiku. Problémem ale je, že skrz daňový systém podporujeme vysokopříjmové rodiny a prostřednictvím dávek jen ty nejchudší. A to je na úkor středně-příjmových rodin, které, ačkoli přesáhnou tu nárokovou hranici třeba jen o málo, tak státní podporu nedostanou. Současná rodinná politika necílí na střední vrstvy. Proto návrh koncepce klade důraz na služby a propojení dávkového a daňového systému. Jako vážný problém vnímá, že z finančních důvodů rodiny druhé dítě mnohdy nestihnou a to i z důvodu rozvodu, který je částečně způsoben i existenčním stresem nebo si druhé dítě nemohou finančně dovolit.

I. Kaplán se domnívá (v návaznosti na francouzský přístup zmíněný v předchozí diskuzi), že vhodnou strategií by bylo, aby rodina bylo uživatelná z jednoho příjmu (tj. pokrytí základních potřeb, nikoli věcí nadto). Má za to, že se má podporovat malé a střední podnikání kupní silou rodin. Je pro progresivní zdanění z příjmu.
(další diskuze **Ach, OH, Ach**)

A. Chmelař si myslí, že bychom se měli zbavit distorze systému podporou jednoživitelských rodin (sleva na manžela), které nemotivují k práci. Maželství je stabilní díky tomu, že mají dva příjmy.

O. Hampl kritizuje, že v koncepci údajně není oceněna práce v domácnosti, tedy sladování pracovního a rodinného života.

V. Klusák připomíná, že koncepce minulých vlád vedly k podpoře vysokopříjmových rodin. V kombinaci se stropy na zdravotní a sociální pojištění to vede k fakticky daňové degeneraci.

Z. Machát se ptá na představu na řízení implementaci dokumentu.

J. Maláčová objasňuje, že je zde akční plán. Koncepce by se měla v září projednávat na zasedání vlády. Zadaní je ovšem záměrně nenavazovat na Nečasovu koncepci z roku 2008. *Mateřská* je nízká, téměř ve výši nemocenské; navrhuje lepší flexibilizaci *rodičovské*. Co funguje v západní Evropě univerzálně pro všechny skupiny – dostupné bydlení, mateřské školy, plošné přídavky na děti.

Bod 2) programu Aktualizace Strategického rámce udržitelného rozvoje

A. Kárníková představila kapitolu Lidé a společnost. Nynější verze draftu navazuje na materiál, který 19. dubna zde představovala D. Dubská. 17.8. projedná materiál RVUR a dál budou zpracovávány připomínky.

V. Klusák představil obsah kapitoly. ČR si v základních indikátorech stojí na první pohled dobře. Pokud se ovšem díváme detailněji, např. při srovnání s průměrem EU, zjistíme, že například v otázce chudoby, máme velké masy těsně nad touto hranicí. Podobné je to s nezaměstnaností. Zdravotní stav je znatelně horší než v západní a severní Evropě, především co se týká doby dožití ve zdraví. Při detailnějším pohledu také zjistíme, že pokrok

v indikátorech je distribuován velmi nerovnoměrně – znevýhodnění jsou samozivitelky, důchodci a další. Dalším faktory, které vstupují do této oblasti, jsou megatrendy, např. digitalizace, migrace, klimatická změna. Osou v této kapitole, je snaha o snižování nerovností, zde se vše protíná s Cíli udržitelného rozvoje OSN.

Bod 3) programu Různé

Z . Machát informoval o právě dobíhající Evropském týdnu udržitelného rozvoje

Zapsal: Zbyněk Machát

Počet stran: 5 / 5 celkem

Počet příloh: 1 – Prezentace Koncepce rodinné politiky MPSV

Datum: 20. 8. 2016